

T. C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
ÇÖLLEŞME VE EROZYONLA MÜCADELE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇÖLLEŞME İLE MÜCADELE İLERLEME RAPORU

2017

ÖZET RAPOR

Ankara - 2018

T. C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
ÇÖLLEŞME VE EROZYONLA MÜCADELE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇÖLLEŞME İLE MÜCADELE İLERLEME RAPORU 2017

ÖZET RAPOR

Prof. Dr. Doğanay TOLUNAY

Prof. Dr. Erhan AKÇA

Ankara - 2018

GİRİŞ

Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesinin Türkiye uygulaması olarak değerlendirilen Çölleşme ile Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı-ÇMUSEP (2015-2023) 2015 yılında Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Eylem Planında Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (BMÇMS/UNCCD) 10 Yıllık Stratejik Belgesine uygun olarak 4 stratejik amaç ve 7 işlevsel amaca yer verilmiştir (Tablo 1). İşlevsel amaçlar altında 74 eylem ve bu eylemlere dair 165 göstergeye yer verilmiştir. Eylem planında göstergelerin gerçekleştirilmesi için 79 kurum koordinatör ya da katkı sağlayacak kurum olarak tanımlanmıştır. Bu kurumların 53'ü kamu kurumu olup, 15'i STK, 4'ü akademik kurumdur. Ayrıca 3 banka, 3 uluslararası kuruluş ve TRT de eylem planında katkı sağlayacak kurum olarak yer almaktadır. Strateji ve eylem planında yer alan ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon ve eşgüdüm Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü'nce (ÇEM) sağlanmaktadır.

Tablo 1. BMÇMS 10 Yıllık Strateji Belgesi (2008-2018) ve Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı (ÇMUSEP) (2015-2023)'nda yer alan stratejik ve işlevsel amaçlar.

Stratejik Amaçlar	
BMÇMS 10 Yıllık Strateji Belgesi (2008-2018)	ÇMUSEP (2015-2023)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Etkilenmiş nüfusun yaşam koşullarının iyileştirilmesi 2. Etkilenmiş ekosistemlerin koşullarının iyileştirilmesi 3. Sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanmasıyla küresel fayda sağlanması 4. Sözleşmenin uygulanmasını sağlamak için aktörler arasında etkili bir ortaklık oluşturarak kaynakların harekete geçirilmesi 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etkilenmiş ve etkilenmesi muhtemel nüfusun hayat koşullarının iyileştirilmesi 2. Etkilenmiş ve etkilenmesi muhtemel ekosistemlerin koşullarının iyileştirilmesi 3. Çölleşme ile mücadele yanında biyolojik çeşitliliğin korunması ve iklim değişikliği ile mücadele alanlarında da ulusal ve küresel faydaların sağlanması 4. Ulusal ve uluslararası aktörler arasında etkili bir ortaklık oluşturarak sözleşmenin uygulanmasını desteklemek için gerekli kaynakların harekete geçirilmesi; bu doğrultuda Türkiye'nin ikili, bölgesel ve küresel düzeyde işbirliğinde öncülük etmesi, bilgi ve deneyimini diğer taraflarla paylaşması
İşlevsel Amaçlar	
BMÇMS 10 Yıllık Strateji Belgesi (2008-2018)	ÇMUSEP (2015-2023)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Savunuculuk, bilinçlendirme, eğitim 2. Politik çerçeve 3. Bilim ve teknoloji, 4. Kapasite geliştirme 5. Finansman ve teknoloji 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kamuoyu oluşturma, bilinçlendirme ve eğitim 2. Ulusal ve uluslararası eşgüdüm ve işbirliği 3. Politik çerçeve 4. Bilim ve teknoloji, izleme ve değerlendirme 5. Yönetmelik yapılanma ve kurumsal kapasite geliştirme 6. Finansman 7. Sürdürülebilir arazi yönetimi

ÇMUSEP'te görev verilen kurumların sorumlu oldukları faaliyetlerle ilgili raporlamaları yapabilmeleri için de ayrıca web tabanlı bir izleme, değerlendirme ve raporlama sistemi (İDRS) oluşturulmuştur. Kurumlar 2015 yılından itibaren İDRS üzerinden yıl içinde gerçekleştirdikleri faaliyetleri raporlamakta olup, daha sonra bunlar bağımsız uzmanlarca değerlendirilerek ÇMUSEP yıllık ilerleme raporları hazırlanmaktadır. Bu şekilde 2014-2015 yılında ve 2016 yılında ÇMUSEP'te yer alan eylem ve faaliyetlerin analiz edildiği ve değerlendirildiği 2 rapor hazırlanmıştır.

Sunulan bu raporun da amacı İDRS'de yapılan raporlamalar doğrultusunda 2017 yılında ÇMUSEP'te koordinatör ya da katkı sağlayan kuruluş olarak yer alan kurumların sorumlu oldukları ÇMUSEP'te açıklanan faaliyetleri ne derece uyguladıklarının irdelenmesidir. Raporda ayrıca ÇMUSEP'te yer verilen eylemlerin 2017 yılında BMÇMS tarafından kabul edilen 2018-2030 Stratejik Çerçeve Belgesi, Rio Sözleşmeleri, BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Arazi Tahribatının Dengelenmesi ile uyumlu olup olmadığı da incelenmiştir. Sunulan bu ilerleme raporu 2017 yılı için hazırlanmış olup, raporlanan faaliyetlerin ÇMUSEP'te yer alan stratejik ve işlevsel amaçlara katkısı değerlendirilmiştir.

DEĞERLENDİRME

ÇMUSEP'te çölleşme ile mücadele için belirlenen stratejiler 8 yıllık dönemi (2015-2023) kapsamakta, eylemlerin çoğunluğunun ise planın ilk 3 yılında gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir (Tablo 2). ÇMUSEP'te yer alan 165 göstergeden 162'sinin gerçekleştirilmesi için 2 yıl ya da daha uzun bir süre öngörülmüştür. 2018 yılına kadar gerçekleştirilmesi gereken gösterge sayısı ise 155'tir. Hazırlanan bu rapor kapsamında 2017 yılında koordinatör ya da katkı sağlayacak kuruluşların çölleşme ve arazi tahribatıyla mücadele kapsamında yaptıkları ve ÇMUSEP İzleme Değerlendirme Raporlama Sisteminde (İDRS) raporladıkları çalışmaların değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Ancak Tablo 2'den de görüleceği üzere eylemlerle ilgili göstergelerin gerçekleştirilmeleri için ÇMUSEP'te verilen sürelerin birkaç yılı kapsamı nedeniyle sadece 2017 yılı gerçekleştirmeleri değil 2014-2017 yılları arasındaki gerçekleştirmeler birlikte değerlendirilmiştir. İlerleme raporunun hazırlanması sırasında İDRS sistemine yüklenen verilerin yanında kurumların faaliyet raporları, Ormanlık ve Su Şurası için hazırlanan çalışma grupları raporları, eylem planları gibi çok sayıda belgeden de yararlanılmıştır.

Tablo 2. ÇMUSEP'te yer alan göstergelerin gerçekleştirilmesi için öngörülen dönemler

Göstergenin gerçekleştirilmesi için öngörülen dönem	Gösterge sayısı	Göstergenin gerçekleştirilmesi için öngörülen dönem	Gösterge sayısı
2014-2018	111	2012-2022	1
2014-2017	27	2012-2018	1
2014-2016	6	2013-2017	1
2014-2020	5	2016-2018	2
2014-2023	4	2017	1
2014-2015	4	2018	2

İDRS'nde gerçekleştirilen raporlamalar incelendiğinde 2014-2017 yılları arasında 34 kurumun en az bir defa olmak üzere raporlama yaptığı, 45 kurumun ise hiç raporlama yapmadığı belirlenmiştir (Tablo 3). Raporlama yapan kurumların 8'i sadece tek bir yıl, 1'i iki yıl ve 8'i üç yıl İDRS'ye veri girişi gerçekleştirmiştir. 17 kurum ise 4 yıl boyunca istikrarlı bir şekilde raporlama yapmıştır. Bunların çoğu OSİB ve GTHB'larına bağlı genel müdürlük ya da daire başkanlıklarıdır. MEB-HBÖGM, TRT ve TZOB'un da 2014-2017 yılları arasında sürekli raporlama yaptıkları belirlenmiştir. ÇŞB'na bağlı 7 genel müdürlüğün raporlama yapması beklenirken dört yıl boyunca sürekli raporlama yapan genel müdürlük sayısı üçte kalmıştır. TEMA, DKM, WWF, TZOB ve TTBD gibi çeşitli STK'ların da üç yıllık dönem içinde değişik yıllarda raporlama yapmaları memnuniyet vericidir. Ayrıca 2017 yılında 165 göstergeden 103'ü için kurumların veri girişinde buldukları belirlenmiştir. 2014-2017 yılları arasındaki tüm raporlamalar birlikte değerlendirildiğinde bugüne kadar 145 gösterge için en az bir defa girişi olduğu 20 gösterge içinse herhangi bir raporlama yapılmadığı görülmüştür (Tablo 3). Yapılan değerlendirmeler sonucunda 165 göstergeden 101'inde 4 yıl boyunca kurumların yaptıkları faaliyetler sonucunda hedeflere ulaşıldığı anlaşılmıştır. 7 göstergenin ise henüz öngörülen hedeflere ulaşılmasa da ÇMUSEP'te tamamlanması için belirtilen süreler içinde gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu kanaati oluşmuştur. Buna karşılık 16 göstergenin gerçekleştirilmesi için bugüne kadar yapılan faaliyetlerin yetersiz olduğu ve bu nedenle fazladan çaba gerektiği değerlendirilmiştir. 41 göstergenin ise öngörülen süreler içinde tamamlanmasının oldukça zor olduğu yorumlanmıştır (Tablo 4).

Tablo 3. ÇMUSEP’te raporlama yapan koordinatör ya da katkı sağlayacak kuruluşlar ile raporlanan gösterge sayılarının yıllara göre değişimi

Kurum / Gösterge Sayısı	ÇMUSEP	Raporlama Yılı				2014-2017 Dönemi Genel Değerlendirme	
		2014	2015	2016	2017	Raporlayan/ Raporlanan	Raporlamayan/ Raporlanmayan
Kurum Sayısı	79	25	29	24	23	34	45
Gösterge Sayısı	165	120	110	106	103	145	20

Tablo 4. 2017 yılı sonu itibarıyla ÇMUSEP’teki göstergelerin gerçekleşme durumu ile ilgili değerlendirmeler

İşlevsel Amaç	Eylem Sayısı	Göstergeler				
		ÇMUSEP gösterge	Gerçekleşen	Süresi içinde gerçekleştirilebilecek	Gerçekleşmesi için çaba gerekenler	Gerçekleşmesi oldukça zor
İA 1	6	22	19	2	1	
İA 2	6	13	7			6
İA 3	4	8	7			1
İA 4	16	36	28	2	3	3
İA 5	8	11	7		1	3
İA 6	5	13	5		5	3
İA 7	29	62	28	3	6	25
Toplam	74	165	101	7	16	41

ÇMUSEP’te yer alan göstergeler eylemlerin gerçekleşme durumlarını belirlemek için kullanılmaktadır. Ancak planda 74 eyleme yer verilmiş olup bu eylemler değişik sayıda göstergeden oluşmaktadır. Bir eylemin %100 başarıya ulaşması için eylemin göstergelerinin tümünün gerçekleşmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle 74 eylem gerçekleşme durumu açısından irdelenmiştir. Bu irdelenmede eylemin bir göstergesinin dahi gerçekleştirilmemesi halinde eylemin de gerçekleşmeyeceği kabul edilmiştir. Buna göre 2017 yılı sonu itibarıyla 75 eylemden 35’i tamamlanmıştır. 4 eylemin 2018 ve daha sonraki yıllarda yapılacak çalışmalarla gerçekleşmesi olasılığının oldukça yüksek olduğu, 7 eylemin de süresi içinde gerçekleştirilmesi için çaba gerektiği değerlendirilmiştir. 2017 yılı sonu itibarıyla süresi biten ancak hedeflere ulaşılamayan 6 eylem ise gerçekleştirilememiş olarak kabul edilmiştir. Bu eylemler 7.2.1., 7.2.2., 7.3.4., 7.4.2., 7.4.3. ve 7.4.12 Nolu eylemlerdir. Ancak çoğu tek göstergeli olan bu eylemlerin süresi geçse de koordinatör kurumlarla işbirliğine gidilerek ÇMUSEP’in sona ereceği 2023 tarihine kadar gerçekleştirilmesinin de mümkün olabileceğine inanılmaktadır.

Günümüze kadar hiçbir faaliyette bulunulmayan veya hedeflerin gerisinde kalan 22 eylemin ise süresi içinde gerçekleşmesinin oldukça zor olduğu düşünülmektedir (Tablo 5). Ancak bu değerlendirmelerin İDRS’de yapılan raporlamalar ışığında gerçekleştirildiği, kurumlar tarafından gerçekleştirilen bazı faaliyetlerin de raporlanmadığının altını çizmekte yarar bulunmaktadır.

Tablo 5. 2017 yılı sonu itibarıyla ÇMUSEP’teki eylemlerin gerçekleşme durumu ile ilgili değerlendirmeler

İşlevsel Amaç	Eylem Sayısı	Eylemler				
		Gerçekleşen	Süresi içinde gerçekleştirilebilecek	Gerçekleşmesi için çaba gerekenler	Süresi içinde gerçekleşmesi oldukça zor	Gerçekleşmeyen*
İA 1	6	4	1	1		
İA 2	6	2			4	
İA 3	4	3			1	
İA 4	16	10	1	3	2	
İA 5	8	5		1	2	
İA 6	5	1		1	3	
İA 7	29	10	2	1	10	6
Toplam	74	35	4	7	22	6

* En az bir göstergesi tamamlanmayan eylemin de gerçekleşmediği kabul edilmiştir.

ÇMUSEP’teki İşlevsel amaçlardan 1 Nolu İşlevsel Amaç olan “kamuoyu oluşturma, bilinçlendirme ve eğitim” en başarılı amaç olarak dikkati çekmektedir. Yine 3 Nolu İşlevsel Amaç olan “politik çerçeve” konusunda da başarılı çalışmalar yapılmış olup 4 eylemden 3’ü gerçekleştirilmiştir. Ulusal ve uluslararası eşgüdüm ve işbirliği (İA2), Finansman (İA6) ve Sürdürülebilir Arazi Yönetimi (İA7) konularında ise bugüne kadar yapılan faaliyetlerin arzulanan düzeyde olmadığı kanaatine varılmıştır (Tablo 81). Bununla birlikte ÇMUSEP 2015-2023’de 7 işlevsel amaç altında açıklanan eylemlerin, TÇMUS’nde tanımlanan 4 stratejik amaca ulaşılması için yeterli görülmüştür.

Eylem planı ATD yaklaşımından önce hazırlandığı için planda ATD ifadesi geçmemektedir. Ancak ATD kapsamında değerlendirilebilecek eylemlerin planda yer aldığı ve bu eylemlerin gerçekleştirilmesi halinde ulusal bazda tahrip olmuş ve tahrip olması muhtemel alanlarda mücadele çalışmalarını gerçekleştirme olanağına sahip olabileceği değerlendirilmiştir. Benzer şekilde Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (BM 2030 SKH) de ÇMUSEP’in hazırlanmasından sonra oluşturulmuştur. Bu nedenle doğrudan ÇMUSEP’te SKH’ye doğrudan bir atıf bulunmamaktadır. Ancak buna rağmen eylem planında yer alan amaç ve eylemlerin BM 2030 SKH ile uyumlu olduğu değerlendirilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

ÇMUSEP'in gerçekleştirilmesinde görev alan kurumların İDRS üzerinden 2014-2017 yılları arasındaki raporlamaların incelenmesinden sonra yapılan değerlendirme ve öneriler aşağıda verilmiştir.

- Raporlamalarda en fazla dikkat çeken konu devam eden projelerin mükerrer olarak her yıl raporlanmasıdır. Bu durum gösterge ve eylemlerin hatalı olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır. Örneğin 4.1.1. Nolu eylem kapsamında erozyon risk haritası oluşturulması bir gösterge olarak yer almaktadır. 2014-2017 yılları arasındaki raporlamalara göre toplamda 4 risk haritası oluşturulmuş gibi bir sonuç çıksa da aslında oluşturulan risk haritası bir tanedir. Bu nedenle proje gibi birkaç yıl süren faaliyetlerin mükerrer raporlanmaması için göstergelerin "tamamlanan proje sayısı" olarak verilmesi önerilebilir.
- Mükerrer raporlamalar sadece proje sayıları ile ilgili değildir. Önceki yıllarda tamamlanmış bazı faaliyetler sürekli olarak raporlanmaktadır. Örneğin 4.3.1. Nolu eylem kapsamında Orman Ekosistemlerinin İzlenmesi Programı Seviye II daimi gözlem alanlarında kurulan meteoroloji istasyonlarındaki 15 toprak nem sensörü hem 2016 hem de 2017 yılında raporlanmıştır. Bu konudaki diğer bir örnek ise 3.1.1. Nolu eylemdir. "Çölleşme/arazi tahribatıyla mücadele önceliklerini dikkate alan planların sayısı" şeklinde tek göstergesi olan bu eylem kapsamında 2014-2017 yılları arasında toplam 1.438 faaliyet gerçekleştirildiği raporlanmıştır. Ancak 477 faaliyetin 3 yıl sürekli raporlandığı belirlenmiştir. Raporlamaların mutlaka raporlama yılı içinde gerçekleştirilen faaliyetlere yönelik olması gerektiği koordinatör kurumlara hatırlatılması yararlı olacaktır.
- Raporlamalarda görülen diğer bir hata ise gösterge ile ilgili olmayan faaliyetlerin de İDRS'ye yüklenmesidir. Örneğin 4.2.1. Nolu eylem kapsamında 4 yıllık dönemde "Ormanlıkta uyum konusundaki araştırma projeleri sayısı" toplam olarak 45 olarak gözükmemektedir. Ancak bunların çoğunluğu göstergenin ana hedefi olan ormanlıkta iklim değişikliğine uyum çalışmaları ile örtüşmemektedir. Benzer bir durum 2.1.1. Nolu eylemde de bulunmaktadır. Eylemin "UKEP önceliklerinin entegre edildiği çalışmaların sayısı" şeklinde tek bir göstergesi olup, bu kapsamda 2014-2017 yılları arasında 148 faaliyet gerçekleştirildiği raporlanmıştır. Faaliyetlerin çoğu araştırma projesidir. Ancak eylem Ulusal Kapasite Eylem Planında (UKEP) belirtilen mevzuat değişikliklerinin ve kurumlar arası iletişim/koordinasyon mekanizmalarının hayata geçirilmesini öngörmektedir.

Dolayısıyla araştırma projesinden ziyade gerçekleştirilen mevzuat değişikliklerinin raporlanması gerekmektedir. Yine bu eylem kapsamında gerçekleşmemiş faaliyetlerin de raporlandığı gözlenmiştir. Bu faaliyet 2017 yılında TBMM'ye sunulan "Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı"dır. Tasarı kanunlaşmadığı için raporlanmaması gerektiği düşünülmektedir.

- ÇMUSEP'te yer alan bazı eylemlerin değerlendirilmesinde kullanılan göstergelerin açık ve net yazılmaması nedeniyle de hatalı raporlamalar yapıldığı düşünülmektedir. Örneğin 7.6.3. Nolu eylem "Korunan alan tanımlarının gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi; farklı bozkır tiplerinin koruma ağı içerisinde temsil edilmesinin sağlanması ve korunan alanlarda yönetim planlarının yapılması" şeklindedir. Bu eylemin göstergeleri uzun devreli gelişme planları ile yönetim planları tamamlanan korunan alanların sayısı şeklinde verilmiştir. Bu göstergelerin "farklı bozkır tiplerinin koruma ağı içerisinde temsil edildiği korunan alanların sayısı" şeklinde ÇMUSEP'te yer almasının uygun olacağı düşünülmektedir. Zira raporlamalarda uzun devreli gelişme ve yönetim planı sayıları verilmiş olup, bu planlarda eylemin ana hedeflerinden olan bozkırlarla ilgili faaliyetlerin yer alıp almadığı belirsizdir. Sonuç olarak göstergeler dikkate alındığında korunan alanların planları yapılmış ve eylem gerçekleşmiş gibi görünmektedir. Ancak bu planlarda eylemin ana hedefine yönelik faaliyetler yer almadığı için eylemin gerçekleşip gerçekleşmediği tartışmaya açıktır.
- Kamuoyu oluşturma, bilinçlendirme ve eğitim ile ilgili 1 Nolu işlevsel amaç neredeyse bütün eylemlerin gerçekleştirildiği ve başarılı çalışmaların yapıldığı bir amaçtır. Ancak bu işlevsel amaç kapsamında yapılan faaliyetlerin çoğunluğunun doğa, çevre ve orman konularında olduğu görülmüştür. Bu konularda kamuoyunun farkındalığının oldukça fazla olduğu ancak ÇMUSEP'in önceliği olan çölleşme, arazi tahribatı ve kuraklık konularında ise oldukça az olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ÇMUSEP'in revizyonunda ÇABUK konularının ön plana çıkarılması, paydaş kamu kurumları, STK'lar ve basının çölleşme özelindeki faaliyetlere ağırlık vermesi önerilir.
- ÇMUSEP'te kadınların çölleşme konularında bilinçlendirilmesi öncelikli hedeflerdendir. Konuyla doğrudan ilgili 1.2.2. Nolu eylemde bu hedefi ölçecek bir gösterge bulunmamaktadır. Ek olarak BMÇMS 2018-2030 Stratejik Çerçeve Belgesinde kadın ve gençlere özel önem verilerek toplumun ÇABUK'la mücadele konusunda bilgilendirilmesi ve katılımıcılığın artırılması yönünde ifadeler de yer almıştır. ÇMUSEP revizyonunda kadın, çocuk ve gençlerin de ÇABUK ve ATD konusunda bilinçlendirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik eylemlerin eklenmesinde yarar bulunmaktadır.

- ÇMUSEP'in hazırlanması sırasında Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve ATD süreci konusunda çalışmalar henüz başlamadığı için bunlar doğrudan eylem planında geçmemektedir. Her ne kadar ÇMUSEP'te dolaylı olarak bu iki süreç ile ilgili göstergeler bulunsun da ekosistem hizmetleri de dahil olmak üzere ATD ve SKH'ne yönelik göstergelerin eylem planına eklenmesi gerekmektedir.
- ÇMUSEP'te Ulusal ve uluslararası eşgüdüm ve işbirliği (İA2), Finansman (İA6) ve Sürdürülebilir Arazi Yönetimi (İA7) konularındaki eylemlerin gerçekleştirmelerinin düşük olduğu değerlendirilmiştir. Bu işlevsel amaçlara yönelik olarak paydaşların katılımı ile genel bir değerlendirme yapılması ve öngörülen hedeflerin gerisinde kalınmasının nedenleri incelenmelidir. Bu konuda örneğin özel sektörün de çölleşme ile mücadele konusunda finansman desteği sağlaması yönünde adımlar atılabilir.
- ÇMUSEP'te üniversitelerle işbirliği konusunda bir gösterge bulunmakta olup, bu durumun yetersiz olduğu düşünülmektedir. Çölleşme, ATD, SKH, ekosistem hizmetleri konularının üniversitelerin konu ile ilgili bölümlerinde (Ziraat, Orman, Çevre Mühendisliği bölümleri ile Peyzaj Mimarlığı ve Şehir Bölge Planlama bölümleri vb.) müfredata girmesi yönünde girişimlerde bulunulmalıdır. Üniversitelerle işbirliği aynı zamanda çölleşme ile ilgili konulardaki araştırmaların sayısının artmasına da yardımcı olacaktır.
- 2018 Yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmiş olup, bazı bakanlıklar birleştirilmiştir. Bu yeni yapılanmadan sonra ÇMUSEP'te yer alan koordinatör ve işbirliği yapılacak kurumların güncel durumları gözden geçirilmelidir. Ek olarak bazı yasalar ile de kurumların sorumlu oldukları görevler değiştirilmiştir. Örneğin 7139 Sayılı Kanun ile TRGM'nin görevleri arasında olan arazi toplulaştırma faaliyeti, DSİ'ye devredilmiştir. Kapatılan veya sorumlulukları değişen kurumlar varsa ÇMUSEP'te gerekli revizyon yapılmalıdır.
- IPARD II destekleri ile TRGM tarafından Konya Kapalı Havzasında uygulanmakta olan proje gibi bazı faaliyetlere öngörülen tarihten sonra başlandığı ve bu nedenle süresi içinde tamamlanmasının oldukça zor olduğu görülmüştür. Bu gibi faaliyetlerde bitiş süresinin revize edilmesi önerilir.
- İDRS'de bazı kurumların sorumlu olmadıkları göstergelerde raporlama yaptıkları gözlenmiştir. Örneğin 7.4.3. Nolu "Sürdürülebilir orman yönetimi sertifikası alan orman alanı miktarının artırılması" eylemi doğrudan OGM'nin koordinatör olduğu bir faaliyettir. Ancak MEB tarafından OGM ve MEB arasında imzalanan "Ağaçlandırma Faaliyetleri Yürütülmesine İlişkin Protokol" kapsamında yapılan faaliyetler de bu eylem altında raporlanmıştır. Ayrıca ilgili göstergenin birimi ha olmasına rağmen raporlamada veri olarak dikilen ağaç sayısı girilmiştir.

STK'ların ve OGM haricindeki kurumların ağaç dikme faaliyetleri memnuniyet verici olsa da bu faaliyetlerin 7.4.1. nolu eylem altında "OGM haricindeki kurumlarca gerçekleştirilen ağaçlandırmalar" şeklinde ifade edilebilecek bir gösterge altında raporlanmasında yarar bulunmaktadır.

- ÇMUSEP'in 74 eyleminden 35'i gerçekleştirilmiştir. Ancak bu eylemlerin gerçekleştirilmiş olması nedeniyle eylemlere son verilmemesi ve faaliyetlere devam edilmesi gerekmektedir. Ek olarak gerçekleştirilen eylemlerin etkin bir şekilde devam ettirilip ettirilmediğinin de ölçülmesi yerinde olacaktır.
- ÇABUK Araştırma Enstitüsünün acilen kurulması ÇMUSEP'in sahiplenilmesine, başka bir tanımla kalıcı personeller ile kurumsallaşmasını ve çok daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlayacaktır. Ayrıca özellikle önerilen enstitünün AR-GE konusunda ulusal ve uluslararası üniversitelerle işbirliğinin Türkiye'yi ÇABUK konusunda bilgi ve teknoloji üreten ülkeler seviyesine yükselteceğine inanmaktayız.
- ÇMUSEP'te yer alan eylem ve göstergelerin gerçekleşme durumları ile ilgili olarak dış uzmanlarca yıllık ilerleme raporları hazırlanmaktadır. Bugüne kadar 2014-2015 ile 2016 yılları İlerleme Raporları hazırlanmış olup, sunulan bu raporda da 2017 yılı faaliyetleri değerlendirilmiştir. Söz konusu ilerleme raporlarındaki değerlendirmelerin, belirlenen eksikliklerin koordinatör kurum olan ÇEM tarafından incelenmesinin yapılması, ilgili kurumlar ve STK'lar ile iletişime geçilmesi, iletişim eksiklerinin giderilmesi ve sorunların tespiti ÇMUSEP'in başarıya ulaşması açısından oldukça önemlidir. Bu koordinasyon çalışmaları aynı zamanda ÇMUSEP revizyonu için de altlık oluşturacaktır.

Sonuç olarak Türkiye'de çölleşme ile mücadele ve arazi tahribatının önlenmesi konularında önemli bir bilgi birikimi, tecrübe ve teknolojiye sahiptir. Bu nedenle çölleşme ile mücadele konusunda başta Afrika ülkeleri olmak üzere liderlik yapmakta ve sahip olduğu bilgi birikimi ile tecrübeyi söz konusu ülkelere aktarmaktadır. Ülkemizin çölleşme konusuna verdiği önemin diğer göstergeleri de BMÇMS COP 12'nin Ankara'da düzenlenmesi, 2017 yılında yapılan COP 13'e kadar Parlamenterler Forumu başkanlığının TBMM tarafından yürütülmesi ve diğer ülkelere de örnek oluşturan Arazi Tahribatının Dengelenmesi Ulusal Raporunun hazırlanmasıdır. İklim değişikliğine bağlı olarak gelecekte ülkemizi bekleyen şiddetli kuraklıklar ile orman yangınları, sel, taşkın, fırtına gibi afetlerdeki artışlar da dikkate alındığında çölleşmeyle doğrudan ya da dolaylı ilgili bu afetlerin etkilerinin azaltılması açısından da ÇMUSEP son derece önem kazanmaktadır. Özellikle şiddetlenecek olan kuraklıklar ve afetler gıda güvenliği riski oluşturmakta, sosyo-ekonomik zorluklar tarım ve ormancılıkla geçinen kırsal nüfusun giderek daha da zorlanacağını göstermektedir.

Bu nedenlerle ÇMUSEP’te yer alan eylemlerin uygulanmasının son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca son yıllarda öne çıkan ATD ve SKH gibi yaklaşımların da eylem planına eklenmesi, iklim değişikliğine uyum konuları ile gıda güvenliği konularının biraz daha öne çıkarılması, başta kadın, çocuk ve gençler olmak üzere çölleşme ve iklim değişikliğinden etkilenen kırsal nüfusun güçlendirilmesi konularına ağırlık verilmesinin gerektiği düşünülmektedir. 2015-2023 yıllarını kapsayan ÇMUSEP’in tamamlanmasına daha 5 yıllık bir süre bulunmaktadır. Ancak SKH ve ATD gibi yeni yaklaşımlar, BMÇMS 2018-2030 Stratejik Çerçeve Belgesinin kabul edilmiş olması, eylem planında 2015-2018 yılları arasında tamamlanması hedeflenen eylemlerin birçoğunun tamamlanması gibi nedenlerden dolayı 2019-2020 yıllarında ÇMUSEP’in revize edilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Ana Kaynak

OSİB. 2018. Çölleşme ile Mücadele İlerleme Raporu-2017. Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. Ankara.

www.cem.gov.tr

